

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Svenska politikers resonemang om äldres bästa

*En kvalitativ analys av en politisk debatt beträffande
äldre frågor*

Mariam Al Hamlawi & Sarah G Wickman

Kandidatuppsats SOPA63

VT 2021

Handledare: Jayeon Lindellee

Abstract

Authors: Mariam Al Hamlawi och Sarah G Wickman

Title: *Swedish politicians' reasoning regarding the best for the elderly. A qualitative analysis of a political debate regarding questions about the elderly.* [Translated title]

Supervisor: Jayeon Lindellee

Assessor: Malin Nilsson

The issues concerning the health and social care for the elderly is a subject which needs to be dedicated more time. Increased life expectancy in Sweden places demands on an increased attention on issues concerning elderly care. The purpose of this study is to shed light on different perspectives on the best way to create dignified aging, according to politicians in the Swedish parliament. This to be able to assess the current discourse among Swedish politicians, since they essentially are the starting point for a course of action regarding the issues on health and social care for the elderly. The study is based on a qualitative discourse analysis of text materials, consisting of a parliamentary debate protocol. The protocol focuses on the latest debate regarding elderly issues which are brought up by the representatives of all the political parties in the Swedish parliament. Theoretically, the study departs from a constructivist approach based on Michael Foucault's theory of discourses and power. The study found that the right to self-determination features the utmost importance in politicians' rhetoric concerning good elderly care and that the elderly are not a homogeneous group. With the politicians expressing the right to self-determination primarily on the basis of a positive aspect, a part of the group of elderly is made invisible. Therefore, a discussion about who is categorized as an elderly is essential in this context. The results of our study showed different types of power emerging in the debate. The politicians touched on economic power, the right to choose for oneself and organizational issues. The way the Swedish politicians chose to speak about the topics is what revealed power. That in itself, the way the politicians spoke about the elderly, led to the maintenance of the political discourse regarding the elderly.

Key words: Elderly care, Right to self-determination, Political discourse, Welfare, Power.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
1 Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
2 Kunskapsläget	7
2.1 Diskussioner på den politiska arenan	7
2.1.1 Valfrihet inom äldreomsorgen	7
2.1.2 Hur betraktas gruppen äldre	8
2.2 De äldres rättigheter	9
2.2.1 Mänskliga rättigheter för gruppen äldre	9
2.2.2 Självbestämmanderätt	9
3 Teoretiska utgångspunkter	10
3.1 Det socialkonstruktivistiska perspektivet	10
3.2 Diskurs och språket	11
3.3 Diskurs och makten	12
3.4 Självbestämmanderätten	13
3.5 Motivering för vald teori	13
4 Metod	14
4.1 Metodologiska överväganden	14
4.2 Urval	15
4.3 Metodens tillförlitlighet	17
4.4 Bearbetning och analys	18
4.5 Förförståelse	19
5 Forskningsetiska överväganden	20
5.1 Forskningsetikens huvudkrav	21
6 Resultat och analys	22
6.1 Ålderdom	22
6.1.1 Vem kategoriseras som äldre?	22
6.1.2 Att vara gammal	24
6.2 Språkets makt	26
6.2.1 Att förtjäna omsorg	26
6.2.2 De åsrika äldre	27
6.3 Organisatoriska problem	29

6.3.1 Tidsbristen i äldreomsorgen	29
6.3.2 Ekonomisk makt	32
6.3.3 Brist på kontinuitet	37
6.4 Självmständmanderätt	39
6.4.1 En heterogen grupp	39
6.4.2 De andra äldres självmständmanderätt	41
7 Slutdiskussion	43
Referenslista	45

1 Inledning

1.1 Problemformulering

I takt med att det blir fler äldre i samhället uppstår problem som är svåra att lösa när det kommer till omsorg av äldre. Med en växande äldre befolkning kommer samhället bli belastat om inte en förändring görs för att kunna hantera en ökande population. Under den rådande pandemin med start 2020 har problem och tidigare icke insedda svårigheter drabbat stora delar av världen. I sin helhet innebär det en stor börda på samhället och äldreomsorgen mer specifikt. De äldre är en utav de stora grupper som befinner sig i risk för att drabbas hårt när det kommer till covid-19 och det har framkommit att många äldre idag lider av ångest eller depression till följd av att behöva isolera sig från vänner och familj (Folkhälsomyndigheten 2020, s. 3). Därför är det intressant att se hur politikerna i Sveriges riksdag jobbar mot att säkerställa välbefinnandet för de äldre.

Åren 1920-1950 anses vara den tid då institutionsvården började ses som värdefull och det blev kommunernas ansvar att förse samhället med ålderdomshem. Efter 1980-talet framställs de äldre och samhället ha en attityd med fördomar gällande åldrandet vilket skapade ett beroende av samhällets insatser (Wikström 2005, s. 17). Idag vilar ansvaret att säkerställa en vård som är värdig de äldre på välfärdsstaten. Därför är den politiska debatten om äldre frågor av vikt för att kunna skapa en äldreomsorg som fungerar utifrån dagens förutsättningar. Den politiska debatten skildrar en del av samhällets verklighet, både med hjälp av språket som används men även genom de lagstiftningar som föreslås av politiker i Sveriges riksdag.

Självbestämmanderätt är en norm som är mycket utbredd i samhället idag, äldre ses som en grupp med resurser som har möjlighet att ta ansvar för sitt åldrande och även besluta om sitt omsorgsbehov (Markström 2009, s. 34). I 1 kap. 4§ Socialtjänstlagen belyses att "Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet". Innebörden av att kunna ha ett inflytande över den hjälp man som äldre individ får från bland annat hemtjänsten, är av stor betydelse menar både omsorgsforskare och politiker. Trots denna ömsesidiga åsikt brister det på den punkten när det kommer till äldre frågor. De möjligheter och hinder som finns för att hantera dessa brister kan ha grund i att begreppet 'brukarinflytande', som kan anses vara synonymt med självbestämmanderätt för äldre, tolkas på olika sätt och följaktligen påverkas sättet att handskas med problematiken (Wikström 2005,

s. 8). Därför kan även begreppet självbestämmande ha en annorlunda tolkning och Wikström (2005, s. 12) tar upp att ett begrepp får annorlunda betydelse beroende på vilken diskurs man utgår ifrån. Wikström menade att brukarinflytandet är ett begrepp med ett stort tolkningsutrymme.

Genom att studera hur olika politiska partier skildrar gruppen äldre och deras bästa vill vi uppmärksamma att det finns olika sätt att se på vad det är som krävs för att åstadkomma välbefinnande för gruppen äldre. Detta är relevant för socialt arbete då möjligheten till förbättring av äldreomsorgen är ett krav för ett fungerande framtida samhälle. Denna förbättring kräver uppmärksammandet av ett helhetsperspektiv och erfordrar att man bland annat ser till vad de äldre önskar, vilket ansvar anhöriga bör ha samt hur Sveriges lagstiftare uttalar sig på området. I vårt fall har vi valt att fördjupa oss i hur Sveriges riksdagspolitiker resonerar när de skapar underlag som ska tjäna till att förbättra omsorgen för gruppen äldre. Detta genom att analysera politikernas språkbruk och förståelse för problematiken i äldreomsorgen, samt den förekommande respekten för de äldres självbestämmanderätt och hur detta påverkar den rådande diskursen. Med detta arbete hoppas vi kunna bidra till en ökad förståelse inom socialt arbete för hur äldreomsorgen skildras i samhället idag. Genom den politiska debatten belyses de olika diskurserna som finns och är med och påverkar verkligheten och framtiden gällande äldre frågor.

1.2 Syfte

Vårt syfte är att undersöka hur politiker i Sveriges riksdag resonerar gällande äldre frågor och äldres bästa, samt hur självbestämmanderätten för äldre tar sig uttryck i den politiska debatten.

1.3 Frågeställningar

- Hur definieras gruppen 'äldre' i den politiska debatten om äldre frågor i Sveriges riksdag?
- Hur beskrivs och motiveras äldres bästa av politikerna?
- Vilka spår av synen på äldres självbestämmanderätt kan utläsas utifrån språkbruket i den politiska debatten om äldre frågor?

2 Kunskapsläget

Inledningsvis, för att skapa en uppfattning om hur samhället ser på gruppen äldre och hur gruppen diskursivt skapas, främst inom den svenska politiken, har vi använt oss av google scholar, LUBsearch samt Lunds bibliotekskatalog LUBcat. Dessa databaser har varit bra verktyg för att kunna hitta ett uppbåd av ett flertal olika publikationer som berör äldre som grupp, forskning kring hur gruppen framställs på den politiska arenan samt möjlighet till att hitta länkar som förde sökningen vidare. Sökord som i olika kombinationer var till användning för att lokalisera dessa skrifter var självbestämmanderätt, äldre, socialpolitik, välbefinnande, äldreomsorg, lagar och bestämmelser.

2.1 Diskussioner på den politiska arenan

2.1.1 Valfrihet inom äldreomsorgen

Under 1980 och 1990-talet förespråkades valfrihet för framtidens äldre, av både regeringen och representanter i socialutskottet. Redan under 1980-talet berörde diskussionen möjligheten till alternativa utförare inom äldreomsorgen (Edebalk 2016, s. 33). En viktig fråga som diskuterades under 1990-talet var att de äldre skulle ha större frihet att välja boendeform oavsett vårdbehov. Möjligheten att bo kvar hemma trots stort vårdbehov skulle finnas likväl som möjlighet att välja en särskild boendeform. Vidare skulle den äldre kunna påverka hur servicen de var berättigade skulle organiseras. De borgerliga partierna var angelägna om att erbjuda möjligheten till alternativa utförare utöver de kommunala, de förespråkade en marknadsvariant (Edebalk 2016, s. 27). Vänsterpartiet tog istället avstånd från en sådan lösning och motsatte sig att äldreomsorgens huvudmannaskap skulle ändras (Edebalk 2016, s. 28). Likaså var Socialdemokraterna ursprungligen starkt emot valfrihet när det kom till marknadsstyrning, detta utifrån risken att ojämlikhet mellan de äldre med mest resurser och de med minst resurser kunde förstärkas med en sådan lösning. I sig ledde möjligheten att välja utförare till en anbudskonkurrens med syfte att pressa priserna och valfrihet för kommuner uppstod istället för valfrihet för den enskilde brukaren (Edebalk 2016, s. 33).

2.1.2 Hur betraktas gruppen äldre

Självbestämmande är en grundprincip när man talar om äldreomsorg, men vilka ytterligare faktorer påverkar debatten om äldre frågor? I licentiatavhandlingen *Vad fattas äldreomsorgen?* tar Carina Markström (2009, s. 12) upp synen på begreppet äldreomsorg. Markström (2009, s. 34) belyser i avhandlingen att det har skett en förändring av den politiska förståelsen för äldre. Innan 1980-talet ansågs modernisering och industrisamhället, till följd av nya levnadsvanor, vara orsaken till att gruppen äldre blev beroende av offentlig omsorg. På senare år anses problemet istället handla om de äldres och samhällets förhållningssätt till åldrandet. Det är främst konstruerade hinder samt fördomar som har präglat dessa förhållningssätt (Markström, 2009, s. 34). Utifrån en konstruktivistisk utgångspunkt beskriver Markström (2009, s. 12) Sveriges nutida äldreomsorg utifrån problembeskrivningar i den offentliga diskussionen. Dels utifrån en rapport skriven av Socialstyrelsen, dels utifrån medias bild, båda utifrån sina roller som aktörer och arenor (Markström 2009, s. 50). Markströms (2009, s. 48) avhandling tyder på att i frågor om äldreomsorg ligger makten att problemformulera främst i händerna på omvårdnadspersonalen och inte hos de äldre.

Vidare menar Markström att det i den offentliga debatten i media råder en erfarenhetsbaserad diskurs där äldre får en roll som offer och omyndigförklaras mer eller mindre. Denna rollen i sig ger dem utrymme att göra sig hörda i nyhetsartiklar. I analysen av Socialstyrelsens rapport från 2005 som Markström (2009, s. 49) använde som ett slags jämförande, utgick Socialstyrelsen i högre grad från vetenskapliga diskurser där man lägger stor tonvikt på det som är övergripande och därmed förbiser det som är av mer specifik karaktär. Ett annat fynd som Markström (2009, s. 49-50) gör är konstaterandet om att i både media materialet och i Socialstyrelsens rapport (2005) finns det en tendens att resonera kring problembilder var för sig och därmed utelämnas försök till en helhetssyn på problem inom äldreomsorgen. Som exempel diskuteras personalkompetens i rapporten, men den diskuteras inte i förhållande till exempelvis problemet om resurser. Därmed konstateras att diskussioner om äldreomsorgens problematik är beroende av vilken arena de utspelar sig på (Markström 2009, s. 49-50).

2.2 De äldres rättigheter

2.2.1 Mänskliga rättigheter för gruppen äldre

I en rapport som är utgiven av Myndigheten för delaktighet (2016, s. 6) återges vilka åtgärder som regeringen vidtagit mellan januari 2012 och april 2016, för att åstadkomma stärkta rättigheter för målgruppen äldre. Myndigheten för delaktighet, MFD, är en statlig kunskapsmyndighet i Sverige som arbetar för ett samhälle där alla ska ha möjlighet att ta del av mänskliga rättigheter och ha samma kapacitet till delaktighet i samhället (Regeringen u.å).

Rapporten är en del av regeringens arbete som syftar till att beskriva de åtgärder som Sverige har vidtagit för att uppnå målen i det som kallas Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA) och redovisa dessa till FN (MFD 2016, s. 6). MIPAA antogs år 2002 i Madrid och är en universell strategi som syftar till att belysa och förstärka mänskliga rättigheter för äldre. Att den äldre befolkningen ökar är en global företeelse, vilket var anledningen till initiativet att skapa en handlingsplan (MFD 2016, s. 10). MIPAA har ställt upp fyra övergripande målsättningar: möjlighet till ett arbetsliv som sträcker sig längre upp i åren; motverka diskriminering och öka de äldres delaktighet; att ålderdomen ska vara värdig, självständig och hälsosam; solidaritet generationer emellan (MFD 2016, s. 13). Syftet är att genom att nå dessa målsättningar säkerställa mänskliga rättigheter för äldre (MFD 2016, s. 6).

2.2.2 Självbestämmanderätt

Giertz (2012 s. 31) nämner att dilemmat kring att få rätt typ av hjälp visavi utövningen av ens självbestämmanderätt ser olika ut beroende på vilken kundkrets det talas om inom socialt arbete. Med det menas att dilemmat mycket sannolikt finns i de flesta kundkretsar inom socialt arbete. Inom barn- och vuxenpsykiatri argumenteras det nämligen för användandet av tvångsvård mot en brukare för att kunna ge den vård som är nödvändig, eller för att brukaren anses vara en fara för sig själv (Pelto-Piri 2015, s. 57). I artikeln av Giertz, Melin Emilsson & Vingare (2019, s. 321-322) diskuteras dilemman som uppstår mellan den svenska lagstadgade utgångspunkten där medborgarskapets ideal av individen som autonom betonas, samt individer med nedsatt mental kapacitet som har ett stort behov av stöd i beslutsfattande. När åldersrelaterade förändringar, sjukdom eller skada påverkar individens kapacitet att ta beslut kommer denne att vara i behov av stöd. Dock kan det uppstå en kollision mellan individens rätt till självbestämmande och en anständig livskvalitet vilket är en social rättighet (Giertz, Melin Emilsson & Vingare 2019, s. 321-322).

Således kan vi konstatera att frågor om hur en god äldreomsorg skapas har varit på tapeten sedan 1980-talet och har splittrat politiska partier i olika läger. Eftersom en ökande äldre population är något som berör alla länder har internationella initiativ tagits för att garantera den växande gruppens mänskliga rättigheter. Valfrihetsaspekten för gruppen äldre är och har länge varit dominerande inom svensk politik, dock framkommer det som att valfriheten istället för att i första hand gynna de äldre har skapat valfrihet för kommuner. En del problem som politikerna tittar på verkar utgöras av att gruppens behov konstrueras olika beroende på vem man utgår ifrån samt att politikerna har en tendens att se på problem inom äldreomsorgen isolerade från varandra och därmed förbise helheten. Att gruppen äldre är en mångfacetterad grupp, med många olika behov och önskemål bidrar till många svårigheter. Den eftersträvarsvärda valfriheten till exempel, skapar stora problem för en betydlig del av gruppen äldre som exempelvis de dementa äldre.

3 Teoretiska utgångspunkter

I de teoretiska utgångspunkterna presenteras och motiveras den valda teorin vilket är det socialkonstruktivistiska perspektivet. Utifrån detta perspektiv presenteras även de begrepp som kommer vara av nytta för att uppnå syftet med studien. Dessa begrepp är diskurs, makt, språk samt självbestämmanderätt. Begreppen är av relevans när empirin ska analyseras och frågeställningarna ska besvaras. Detta eftersom de kommer ge en bild av den diskurs som politikernas verklighet utgår ifrån när de för sin debatt om äldre frågor. Makt-begreppet innebär en möjlighet att se på maktförhållandet som skapas i diskussionen om äldre och vilket språk som används i debatten (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s. 74). Självbestämmanderätts-begreppet medför en möjlighet att analysera och se på vikten av integritet och autonomi som utgångspunkt när det talas om äldre.

3.1 Det socialkonstruktivistiska perspektivet

Kärnan i det socialkonstruktivistiska perspektivet är att människor konstruerar verkligheten utifrån de individuella referensramar och erfarenheter som var och en bär med sig sedan tidigare. I detta perspektiv finns det olika teorier om vad eller vem det är som konstruerar verkligheten (Justesen & Mik-Meyer 2011, s. 22). Utgångsläget för socialkonstruktivism är att sociala handlingar inte per automatik är naturliga. Istället ser man på verkligheten som

föränderlig, med möjlighet till att handlingar och förståelse för saker är annorlunda från individ till individ (Wenneberg 2001, s. 11). Enligt Börjesson och Palmblad (2007, s. 9) hävdas det inom det socialkonstruktivistiska perspektivet att det inte kan finnas en versionsfri eller obunden verklighet. Istället hävdas det att all kunskap är socialt konstruerad och därför aldrig kan avspegla en entydig verklighet. Det innebär inte att förekomsten av olika samhällsfenomen såsom missbruk eller hemlöshet förnekas, utan det socialkonstruktivistiska perspektivet medför istället att fenomen tolkas utifrån den rådande diskurs vi befinner oss i. Det som för någon anses vara självklart kan för en annan verka ofattbart, verkligheten är därför beroende av vår uppfattning (Justesen & Mik-Meyer 2011, s. 22-23). Detta skeptiska synsätt utgår ifrån att den verklighet som känns självklar egentligen inte är det, utan den gömmer sig i socialt skapade företeelser under ytan (Wenneberg 2001, s. 58).

3.2 Diskurs och språket

Foucaults definition av begreppet diskurs är av central betydelse för denna studies analys. Innebörden av diskurs kan förklaras som både ett resolut sätt att benämna och diskutera ett visst fenomen, samtidigt är det ett (omedvetet) sätt att skapa relationer mellan de som är involverade i diskursen (Bolander & Fejes 2015, s. 96). Foucault definierar begreppet på ett enkelt sätt: "praktiska handlingar som systematiskt bildar de objekt de talar om" (Foucault 2011, s. 70). Enligt Börjesson och Palmblad (2007, s. 10) kan det som anses vara ett faktum sägas vara summan av hur språket tillämpas. Med detta framträder olika versioner av verkligheten som en följd av variation i språkbruket. På så sätt konstrueras verkligheten när språket används och därmed kan språket anses vara grunden för hur verkligheten framställs. Med hjälp av diskurser inramas det som erkänns som betydelsefullt i en specifik tidsera och övrigt exkluderas ur diskussionen (Winther Jörgensen & Phillips, 2000, s. 25), vilket ger oss möjlighet att specifikt rama in diskursen som speglas i politikernas debattprotokoll om äldre frågor. Begreppet har en bred innebörd, men kommer användas i denna studie som en språklig framställning av ett visst område vilket är den politiska diskussionen om äldre.

Enligt Foucault är en diskurs en mängd utsagor som är beroende av samma diskursiva formation (Foucault 2011, s. 133). En diskurs kan förklaras som en kraft som vidmakthåller hur vi som verkar i den (individ) förhåller oss till verkligheten. Detta förklarar varför politiker i debatter kan ha olika utgångspunkter även då de strävar mot samma mål, vilket i detta fall är en fungerande äldrepolitik i Sverige. Enligt Foucault blir det därför omöjligt att

hävda att någonting är sant eller falskt, en viss sanning råder inom en viss diskurs, det vill säga sanningsanspråket är beroende av diskursen det hävdas i. Detta gör det orimligt att tala om en oberoende sanning. Syftet är istället att se till strukturen och klargöra spelreglerna inom en viss domän, exempelvis vad som är okej att uttala, vad som är otänkbart att uttala, vad som anses sanningsenligt och vad som anses vara falskt etc. (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 19). Foucault menar att det besynnerliga med de olika utsagor som beskrivs inom ett visst område är att trots att vi har obegränsad potential i att skapa en verklighet så tenderar utsagorna att vara upprepande och lika varandra (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 19). Diskurser och sanningar är därmed föränderliga över tid och de diskurser som dominerar för tillfället gestaltar därför vår uppfattning om livet (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 10).

3.3 Diskurs och makten

Begreppet makt definieras i Foucaults diskursteori som något som finns överallt och positionerar människor och saker i relation till varandra. Följaktligen menar Foucault inte att makt är bunden till enskilda personer som direkt kan utöva makt mot andra. Maktrelationer i en diskurs skapas istället av att olika involverade personer uttrycker sig på olika sätt (Bolander & Fejes 2015, s. 96). När Bolander och Fejes (2015 s. 96-97) skriver om makt ger de exemplet om hur makt är det som positionerar läraren som den som talar sanning i en skolmiljö. På samma sätt vill vi kunna analysera, med hjälp av begreppet makt, vad i vår empiri som positioneras som sant. I Foucauldiansk anda är vårt motiv att beskriva maktpositioner, detta genom att anta en neutral ställning som betraktar de sanningar som finns. Utan att döma och moralisera vill vi ta reda på vilka olika aspekter av exempelvis självbestämmanderätt som uttrycks i de olika anföranden i debattprotokollet, samt vad som lyfts fram som viktigt respektive oviktigt rent retoriskt i de olika diskurserna (Axelsson & Qvarsebo 2017, s. 107). Det finurliga med Foucaults beskrivning av makt är att han ser begreppet som något som inte utvecklas utan endast omskapas (Börjesson & Rehn 2009, s. 45). Därför anser Foucault att det är viktigt att fånga uttalanden som en enda händelse utgör och att avgöra vikten av dess förekomst (Foucault 2011, s. 45).

När det kommer till maktförhållanden menar Foucault att det är något som förekommer i alla former av socialt varande och att det är en nödvändig del av socialt varande (Börjesson & Rehn 2009, s. 45). Enligt Foucault är makt och kunskap ('power/knowledge') två ord som tillsammans ska ses som ett begrepp. Med detta begrepp vill Foucault tydliggöra att makt och

kunskap kompromisslöst är sammankopplade. Detta eftersom genom att få kunskap får man makt, men det är också genom makten som kunskapen överhuvudtaget kan uttalas (Börjesson & Rehn 2009, s. 46). Det är viktigt att poängtera att en diskurs inte nödvändigtvis är det som sägs eller sättet det sägs på, utan diskursen finns lika mycket i det som inte sägs. Foucault menar att det inte är på grund av att man tänker eller tycker olika som konflikter mellan diskurserna skapas, utan istället på grund av att diskursen i sig är ett vapen för makt och kontroll som den slutligen blir det konflikten handlar om. Därför kan en diskurs inte endast tolkas som något som reflekterar människors sätt att bete sig eller tala, utan en diskurs är istället en operator som förhåller sig till makt (Foucault 2008, s. 181-182).

3.4 Självbestämmanderätten

I Socialtjänstlagens första kapitel där socialtjänstens mål beskrivs står det att "Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet" (2001:453). Det i sig pekar på att självbestämmandeprincipen är starkt rotad i svensk socialpolitik (Wikström 2005, s. 9) Nationalencyklopedin översätter begreppet självbestämmanderätt till den rätt en människa eller nation har till att få vara politiskt oberoende (Nationalencyklopedin u.å). Denna självbestämmandeprincip eller autonomiprincip som det även kan kallas, syftar på att individen själv ska få bestämma på vilket sätt den lever (Wikström 2005, s. 9).

Wikström (2005, s. 3) beskriver hur begreppen självbestämmande och inflytande är önskvärda inom hemtjänsten när det kommer till forskning, lagstiftning och offentliga dokument inom hemtjänsten. Ett fynd hon gör är upptäckten av att ett flertal studier pekar på det gap som finns mellan den politiska intentionen gällande självbestämmande och sedvänja. Genom att använda begreppet självbestämmande när vi analyserar politikernas debatt kring äldre frågor uppstår möjligheten att belysa hur synen på självbestämmanderätt konstrueras. Wikström (2005, s. 12) förklarar att beroende på vilken diskurs man utgår ifrån ges begreppet självbestämmande en varierande förklaring. Självbestämmanderätt definieras således på olika sätt inom olika områden och har därför förändrats över tid. Betydelsen av självbestämmande är i stort allmängiltigt men varierar i hur de tar sig uttryck (Giertz 2012, s. 34-35).

3.5 Motivering för vald teori

Genom att välja det socialkonstruktivistiska perspektivet och begreppen diskurs, makt, språk och självbestämmanderätt ges möjlighet att studera politikernas sätt att se på och tala om

äldre frågor i samhället. Möjligheten uppstår att titta på diskurserna som synliggörs och vilka resonemang som använts för att motivera de äldres bästa, samt hur dessa resonemangen påverkar politikernas sätt att uttala sig. Genom att till exempel studera hur riksdagspolitikerna pratar om vad som krävs för att förbättra situationen för de äldre, finns möjligheten att identifiera olika sätt att se på rätten till självbestämmande. Principen är att diskurserna skapar en metod till att lokalisera konfliktlinjer i materialet. Detta genom att ställa frågor om vad det är som står på spel i uppfattningarna av verkligheten eller vilka de sociala konsekvenserna blir om olika diskurser får övertaget och tillåter det karakteristiska i diskursen att entydigt domineras. Med sådana frågor applicerade på empirin ges möjligheten att klarlägga diskursers olika inverkan men även möjlighet att få reda på hur de på olika sätt utgör kunskap, verklighet och sociala relationer (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 58).

4 Metod

Metodkapitlet kommer redogöra för vilken väg vi valt för att skriva arbetet. Tillvägagångssättet kommer redovisa hur svaren på syftet och frågeställningarna för studien arbetades fram. Reflektioner över vald metod samt hur förståelsen på området har påverkat arbetet och arbetsprocessen kommer likaså redovisas. Syftet är att bidra med en transparens i arbetet och medverka till möjligheten att granska valen av metod samt processen i arbetet.

4.1 Metodologiska överväganden

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod i vår studie. Detta då vi är intresserade av vad som sägs och intentionerna bakom det som sägs i den politiska debatten gällande äldre frågor, vilket är den empiri vi kommer analysera. Ahrne & Svensson (2015, s. 10-11) förklarar att vid användandet av en kvalitativ metod kan det genereras olika typer av data som sedan kan analyseras eller bearbetas både kvalitativt eller kvantitativt. När vi använder den kvalitativa metoden gör det att intresset för empirin hamnar på vad som sägs samt betydelsen av vad som sägs, istället för till exempel hur ofta det sägs. Med tanke på att vi utgår ifrån en konstruktivistisk ansats i vårt arbete passar den kvalitativa forskningsstrategin bättre än den kvantitativa, då den är tolkande snarare än positivistisk (Bryman 2011, s. 340). Detta på grund av att det konstruktivistiska synsättet har som utgångspunkt att verkligheten är konstruerad och att olika uppfattningar råder kring samma fenomen (Bryman 2011, s. 37).

En annan anledning till att vi valt att använda oss av en kvalitativ ansats är att utgångspunkten för vårt arbete syftar till att förstå vilka framställningar som konstrueras gällande en god äldrevård. Vi väljer därför att utgå ifrån en kvalitativ innehållsanalys och använda begrepp såsom diskurs, språk, makt och självbestämmanderätt utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet, detta för att se vad innehållet av den politiska debatten om äldre frågor visar. Vår avsikt är därför inte att med vår valda metod slå fast sanningen, utan snarare att utmana det reflexmässiga, det som tas som för självklarhet (Axelsson & Qvarsebo 2017, s. 109). Analysen som ska göras på vår empiri kommer göras genom en innehållsanalys för att bättre förstå hur politikerna resonerar kring olika faktorer som skapar en god äldreomsorg samt deras uttalanden i frågan. Den kvalitativa innehållsanalysen gör det möjligt att förstå varför politikerna väljer att uttrycka och uttala sig på ett visst sätt i debatten. De olika sätt på vilka man tillskriver verkligheten mening konstrueras nämligen av språket, vilket undersöks i vår empiri (Axelsson & Qvarsebo 2017, s. 138). Utifrån en kvalitativ ansats kan vi beakta ett tolkande synsätt, vilket krävs för att kunna analysera och besvara våra frågeställningar (Bryman 2011, s. 361).

4.2 Urval

Vi utgick ifrån ett målinriktat urval när vi beslutade oss för vad som skulle bli vårt empiriska material. Ett målinriktat urval är vanligt inom kvalitativ forskning och har som grund att det utgår ifrån den eller de forskningsfrågor som ska undersökas. Det material som vi samlar in sker inte slumpmässigt, utan ett krav för att vår empiri ska vara relevant för våra formulerade forskningsfrågor är att valet måste ske strategiskt. Detta för att kunna belysa de sociala konstruktionerna i debatten politikerna för om ämnet äldre frågor (Bryman 2011, s. 392). Ett sannolikhetsurval var inte relevant för oss då våra frågeställningar inte kommer att generera resultat som ska generaliseras till befolkningen i stort (Bryman 2011, s. 350). Med andra ord övergick vi till ett icke-sannolikhetsurval när vi valde att göra ett målinriktat urval.

Vi har valt debattprotokollet av det senaste av socialutskottets utredningar som rör Äldre frågor (2020/21:87) att använda som empiri. För att empirin ska vara betydelsefull för våra formulerade forskningsfrågor är texten vald strategiskt, detta utifrån vad som är relevant för att kunna förstå hur politikerna resonerar kring att generera en framtida fungerande äldrevård (Bryman 2011, s. 392). I socialutskottets betänkande om äldre frågor 2020/21:SoU9 finns Sveriges riksdags politiska partier representerade och det är i debattprotokollet

(2020/21:87) som partiernas uttalanden om äldrefrågor återfinns, vilket är den skrivna text vi kommer att analysera. Anledningen till att det är debatten, mer specifikt protokollet till debatten, vi väljer som empiri och till exempel inte motionerna som lades fram i socialutskottets betänkande, är att debatten bildar en arena där vi kan studera samspelet mellan politikerna i olika partier. I vårt val av material är den senaste politiska debatten som skett gällande äldrefrågor i Sveriges riksdag representerad, vidare är alla partier i riksdagen (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) gemensamt med och uttalar sig om ämnet i debattprotokollet. På så sätt får vi en helhetsbild om hur partierna i riksdagen uttalar och uttrycker sig gällande äldrefrågor. Vårt syfte med studien är att undersöka hur politikerna som idag sitter i Sveriges riksdag och representerar sina partier resonerar gällande äldres bästa i frågor om äldreomsorgen. För att möjligheten till att kunna utröna diskursen gällande självbestämmanderätten som den ser ut idag, är det ett krav att vi använder oss utav det senaste debattprotokollet som finns tillgängligt för allmänheten.

I socialutskottets betänkande om äldrefrågor (Bet. 2020/21:SoU9) har många olika teman tagits upp och däri har politikerna olika anföranden om olika frågor. Det är på s. 77 i debattprotokollet (2020/21:87) som temat "Äldrefrågor" påbörjas i §15 och har sedan sin fortsättning på s. 109 i §19 till följd av en ajournering. Det är totalt 16 anföranden, inklusive replikerna politiker ger till andra politikernas anföranden, som förs under debattens gång. Socialdemokraterna uttalar sig 5 gånger under debatten, Moderaterna 3 gånger, Sverigedemokraterna 1 gång, Centerpartiet 1 gång, Vänsterpartiet 1 gång, Kristdemokraterna 3 gånger, Liberalerna 1 gång och Miljöpartiet 1 gång. Med 16 anföranden där olika partier fått tala om och lägga fram sin syn på ämnet äldrefrågor kände vi oss säkra på att ha uppnått en teoretisk mättnad, då ingen mer data krävdes för oss att förstå det vi vill undersöka (Bryman 2011, s. 394-395). Debattprotokollet medförde möjligheten till att hitta mönster i texten som i sig medförde förståelse och möjlighet till att upptäcka olika teman i kodningen. En positiv aspekt med att vi använder oss utav redan skriven text som empiri är att vi inte riskerar att påverka någon respondent med förväntningar eller att olika formuleringar av frågor påverkar svaret hos en respondent. Dock ska det påpekas att det är tidskrävande att använda sig av redan skrivna dokument då de originalt är skapta till andra ändamål (Lind 2019, s. 161). En svaghet med vårt valda material är att om vi valt ut samma typ av material ur ett tidsspanns-perspektiv hade möjligheten till att framhäva skillnader från då till nu kunnat tydliggöras (Bolander & Fejes 2015, s. 95).

4.3 Metodens tillförlitlighet

För studier som använder sig utav kvantitativa metoder är det begreppen validitet och reliabilitet som används för att titta på om man lyckats mäta det som ska undersökas (validitet) respektive om undersökningen hade fått samma resultat om den hade replikerats (reliabilitet) (Bryman 2011, s. 49-50). Vår studie görs genom en kvalitativ undersökning och därför är det istället genom begreppet tillförlitlighet arbetet kommer värderas. Tillförlitlighet innebär i grund och botten att dessa fyra delkriterier ska nås: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt möjligheten att styrka och konfirmera (Bryman 2011, s. 354-355).

Tittar vi på delkriteriet trovärdighet finns det flera sätt en studie kan anses vara trovärdig. Exempelvis kan en studie utifrån dess transparens, eller med andra ord dess genomskinlighet, markera att texten som är skriven är trovärdig. Då har läsaren möjlighet att förstå tillvägagångssättet som studien gjorts på och även möjlighet till att kritisera och diskutera studien vilket i sig är ett tecken på en trovärdig studie (Ahrne & Svensson 2015, s. 25). I studien har vi strävat efter att noggrant och utförligt redogöra för vårt tillvägagångssätt och motivering över de val vi gjort under studiens gång. Exempel på detta är vår motivering om valet av att göra en kvalitativ innehållsanalys med det valda perspektivet socialkonstruktivism. Vår studie strävar inte efter att nå en absolut sanning men trovärdigheten hade ökat ytterligare om vi haft möjlighet att återge våra resultat till politikerna som fört debatten vi analyserat. Tyvärr är en återkoppling till fältet svårt för vår del då vi är begränsade tidsmässigt samt att det kan vara problematiskt att få alla politiker att läsa igenom studien (Ahrne & Svensson 2015, s. 26). Om vårt resultat håller för kriteriet överförbarhet beror på om själva materialet och redogörelsen av vårt arbete är så pass fylligt att det till exempel kan hjälpa andra individer i deras funderingar om våra frågeställningar. En studie som producerat en fyllig eller tät beskrivning har mer eller mindre försett andra personer med en databas som de sedan kan använda för att bedöma överförbarheten av resultaten till andra studier (Bryman 2011, s. 355).

Bryman tar gällande kriteriet pålitlighet upp att man som forskare ska tillförsäkra att en komplett och åtkomlig redogörelse för de olika stadier som gjorts i forskningsprocessen beskrivs (Bryman 2011, s. 355). Vårt mål har varit att skapa en tillgänglig redogörelse för hur vårt undersökningsförlopp har sett ut. Pålitligheten stiger även då vi varit två personer som kunnat granska varandras arbete samt att personer inom fältet som funnits oss till hands för att

syna studien innan den färdigställts bidragit till att pålitligheten stiger ytterligare (Bryman 2011, s. 355). Vår förförståelse är relativt stor i detta ämne och vi har därför för avsikt att möjliggöra för läsaren att längre fram i arbetet få en inblick i den tidigare kunskap och förståelse vi besitter. Om det förekommer ovisshet huruvida våra värderingar eller åsikter färgat vårt arbete, har läsaren själv möjlighet att upptäcka det (Bryman 2011, s. 355-356). Detta för oss vidare till nästa kriterium om att styrka och konfirmera. Kriteriet innebär att forskare försöker visa på att de säkerställt att de agerat i god tro. Vi har eftersträvat att visa vilken typ av förförståelse vi besitter och även tydliggjort vår forskningsprocess för att kunna säkerställa att vi agerat i god tro. På så sätt uppmärksammas det att vi inte medvetet tillåtit våra värderingar att påverka studien (Bryman 2011, s. 355).

4.4 Bearbetning och analys

Vi kommer att genomföra en öppen kodning på vår insamlade empiri för att kunna tyda politikernas olika resonemang om äldre frågor. Syftet med kodningen är att kunna se olika mönster i det insamlade materialet (Jönson 2010, s. 56). När ens material är insamlat är det till fördel att titta på materialet i sin helhet påpekar Boréus (2015, s. 185). Därför började vi med att läsa igenom allt material från debattprotokollet (2020/21:87) som innefattar riksdagens partiernas uttalanden gällande äldre frågor, för att skapa oss en överblick av materialet. Detta gjorde även att vi hade möjligheten att få en uppfattning om vilka diskurser som framträder i protokollet och gav oss möjlighet att utröna vad i de diskurserna som är av vikt (Boréus 2015, s. 185). Den första sorteringen av vår empiri skedde genom en sammanställning av respektive partiernas uttalanden om äldre frågor från debatten, i separata dokument. På så sätt hade vi möjlighet att titta på ett visst parti uttalanden enskilt. Detta bistod oss även med att uppfatta vad varje parti uttryckte om debattfrågan, samt möjliggjorde för oss att skapa ordning i oordningen och hitta passande teman och begrepp för att kunna strukturera texten (Ahrne & Svensson 2015, s. 23).

Kodningen skedde manuellt genom att färgmarkera olika begrepp och uttalanden. Med hjälp av ett gemensamt dokument strukturerade och sammanställde vi de olika kodningarna under passande huvudteman. Detta görs för att hitta sammanhang som är av intresse för oss i de olika anförandena i debattprotokollet (Jönson 2010, s. 56-57). Begrepp och uttalanden som kom att kodas var relativt synonyma, relaterade till andra möjligt närliggande begrepp eller stod i motsatsförhållande till varandra. Exempel på begrepp som kom att kodas var värdighet,

förtjänar, egen vilja och tvång. Successivt under kodningens gång kom övergripande tematiseringar växa fram, vilket ytterligare konkretiserar diskurserna som råder (Thornberg & Forslund-Frykedal 2015, s. 51). Vårt kodningsschema bestod av teman såsom 'Äldres bästa', 'Problematik för äldre', 'Organisatoriska problem', 'Tidsbrist', 'Självbestämmanderätt', 'Makt' samt 'Språkbruk när det talas om äldre'. Våra teman och koder kom aldrig att bli fast bestämda utan revidering skedde under ett flertal tillfällen. Detta då vi under analysens gång hittade andra uttalanden som skapade ytterligare koder eller som passade in i de redan befintliga koderna (jfr Jönson 2010, s. 57-58).

Det är viktigt att komma ihåg att det som påträffas under analyseringen av materialet inte utgör någon total sanning, men att det alltså är ett material som analyserats (Lind 2019, s. 158). Analysens mål är att tydliggöra samt belysa de olika synvinklar som konstrueras i den politiska debatten om äldre frågor. Det är orden, begreppen och uttrycken som används av partierna i debattprotokollet som är i fokus för vår analys. Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 16) menar att tillträdet till verkligheten, till den rådande diskursen, alltid går genom språket och att det är genom det som olika diskurser skapas. Det är genom språket som olika representationer av verkligheten skapas när politikerna uttalar sig om äldre frågor och som då bidrar till speglingar av verkligheten som råder. Genom att vi analyserar vad politikerna i sina uttalanden lyfter som viktiga aspekter att ta hänsyn till för att åstadkomma en effektiv äldreomsorg, hoppas vi kunna tyda vilka rådande diskurser som framträder genom en innehållsanalys. Ett tecken på att mättnad uppnåtts är att se olika diskurser framträda ur debattprotokollet och genom de mönster som framträder har vi möjlighet att besvara frågeställningarna. Detta för att kvalitativa metoder bedöms ha nått representativitet när mättnad åstadkommit (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 42).

4.5 Förförståelse

Då vi båda tidigare jobbat som biståndshandläggare och därav haft ärenden där biståndsbedömningar ska göras, har vi uppmärksammat vår förförståelse under arbetets gång. Den största andelen av de ärenden vi hanterade var ur målgruppen äldre. Målgruppen ansökte mestadels om hjälp med vård så som hemtjänst eller vårdboende, men även om hjälp med att komma upp ur sängen på morgonen och med städning. I och med att vi haft detta som sysselsättning har vi haft möjlighet att både se och höra de klagomål och brister som finns inom äldreomsorgen, inom myndigheten såväl som i praktiken. Ett dilemma i yrket är att

många äldre har någon typ av demenssjukdom, vilket försvårar insikten i det egna måendet. I dagens samhälle finns det en skyldighet enligt lag att se till självbestämmanderätten och då personer med demens inte hamnar under någon tvångslagstiftning innebär det att individer som saknar självinsikt, fortfarande har rätt att tacka nej till hjälp.

Vi är medvetna om att vår förförståelse måhända haft en inverkan på vår studie. En risk som uppstått i och med vår förförståelse är att vi kan ha övergeneraliserat problembilden till följd av problematiken vi upplevde i arbetet som biståndshandläggare. Något som kan vara både positivt och negativt gällande vår förförståelse är att även om vi har en bra inblick i Sveriges välfärdssystem och ett tydligt brukarperspektiv, finns det risk att vår fördjupning i brukarperspektivet påverkat vår utgångspunkt i studien. Oavsett existerande eller icke existerande förförståelse har vi inte möjlighet att bibehålla en position utanför den diskurs som undersöks. Det socialkonstruktivistiska perspektivet i sig menar nämligen att vi människor konstruerar verkligheten, vilket innebär att redan innan denna studien inleddes har vår bild av omvärlden analyserats (Wenneberg 2001, s. 11). Vi kommer därför följaktligen, oberoende av vår förförståelse, fortfarande vara en del av diskursen som råder i samhället (Bolander & Fejes 2015, s. 94). Detta är en utav anledningarna till att vi valde att utföra vårt arbete sett ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.

5 Forskningsetiska överväganden

Vår studie är en kvalitativ innehållsanalys som utförs på debattprotokollet av det senaste av socialutskottets utredningar som rör Äldrefrågor (2020/21:87). I denna debatt om äldrefrågor är Sveriges riksdags politiska partier representerade samt deras uttalanden gällande äldrefrågor, vilket är den skrivna text vi kommer att analysera. Begreppen diskurs, språk, makt och självbestämmanderätt är de begrepp som används för att utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet se vad innehållet av den politiska debatten om äldrefrågor visar. För att förstå om det material vi ska undersöka och använda är etiskt försvarbart krävs det att vi under hela arbetsprocessen betänker vårt forskningsutförande. Ett exempel på det är reflektionen över om det finns någon personlig anknytning eller dilemman med forskningsfrågan samt den tilltänkta metoden för utförandet av arbetet, innan insamlingen av empirin startas. Samhällsforskare bör sträva efter minimal konsekvens på deltagare i en undersökning och även efter minimal konsekvens på författarnas förhållningssätt till omgivningen (Bryman 2011, s. 133). I vårt fall har vi inte personligen

utsatts för situationer där vård som ska administreras till någon av våra anhöriga äldre missköts eller felbehandlats. Detta etiska övervägandet gjordes då våra frågeställningar delvis behandlar hur vård och omsorg ska se ut för de äldre i samhället. Socialt arbete och forskning som utförs på området kräver alltid att etiska reflektioner görs, eftersom det till största del är människor i utsatta grupper eller situationer som det forskas om. Detta får dock inte innebära att forskning inte ska utföras, utan istället att forskningsetiken noga efterföljs.

5.1 Forskningsetikens huvudkrav

När det kommer till forskningsetik finns det fyra grundläggande huvudkrav att följa inom samhällsvetenskaplig forskning. Det är forskarens ansvar att bedöma om utfallet av kunskapen som förväntas komma från forskningsarbetet överstiger de möjligen negativa följderna som undersökningen kan bidra till (Vetenskapsrådet 2002, s. 5). Dessa fyra huvudkraven gällande etiken kring forskning är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Syftet med kraven är att bidra med normer i förhållandet mellan forskare och undersökningsdeltagare för att skapa en avvägning mellan det forskningskrav och individskyddskrav som finns, samt att avvägningen ska vara väsentlig (Vetenskapsrådet 2002, s. 6). Informationskravet är det första huvudkravet och medför att forskaren är den som har ansvaret att informera de som berörs om forskningens syfte (Vetenskapsrådet 2002, s. 7). Vår studie bygger på en innehållsanalys av ett debattprotokoll ur socialutskottets utredningar om Äldrefrågor (2020/21:87) vilket är en offentlig handling. Därför kan det ur den etiska forskningsaspekten hävdas att det inte är behövligt att informera politikerna eller socialutskottet att deras texter används i forskningssyfte. Detta grundas i den rimliga slutsatsen att politikerna är medvetna om att deras uttalanden är tillgängliga för offentligheten.

Det andra huvudkravet är samtyckeskravet vilket flyter samman med kravet om informationsdelgivning, men som istället fokuserar på att forskarna har ett etiskt ansvar i att söka samtycke från deltagarna i undersökningen (Vetenskapsrådet 2002, s. 9). I denna studie är det insamlade materialet redan tillgängligt för offentligheten. Vidare har det förväntade resultatet i vår mening en minimal effekt på någon specifik person som vi har ett etiskt ansvar att få ett samtycke från. Riksdagspolitikerna har av fri vilja valt att försätta sig i en position som offentliga personer och uttrycker sig i sådana miljöer att deras uttalanden ska påverka och förändra samhället. Konfidentialitetskravet, som är det tredje kravet, är inget vi behöver

ta i beaktning med tanke på att vårt material redan är tillgängligt för allmänheten och resulterar i att vi personligen inte har ett ansvar att hålla materialet konfidentiellt. Samma sak gäller när det kommer till det sista kravet, nyttjandekravet. Det är ingen personlig information som samlats in, utan det är det allmänna materialet som allena kommer bearbetas (Vetenskapsrådet 2002, s. 12-14). De etiska överväganden som gjorts i arbetet har snarast resulterat i ett ansvar att redovisa de källor som använts på ett oklanderligt sätt (Lind 2019, s. 167). Det är även av betydelse att källkritik och korrekt referenshantering efterföljs under hela arbetets gång. De etiska ståndpunkterna som görs innebär att vi besitter en medvetenhet om våra antaganden och även att vi har reflekterat över de forskningsetiska principerna.

6 Resultat och analys

I vår analys ligger intresset i att åskådliggöra vilka sanningar som positioneras som upphöjda utifrån en makt- och sanningaspekt. Vi vill därför förtydliga att vår avsikt inte är att försöka avgöra vad som är det riktiga antagandet i sammanhanget, inte heller att misstänkliggöra en viss position. Vi vill istället belysa och utmana den position som talar sanning enligt samhällets norm, detta för att försöka bidra till att vidga vyer och öppna upp för en omvärdering (Axelsson & Qvarsebo 2017, s. 115). Syftet är att undersöka hur politikerna i Sveriges riksdag resonerar gällande äldrefrågor och äldres bästa, samt hur självbestämmanderätten för äldre tar sig uttryck i den politiska debatten.

6.1 Ålderdom

6.1.1 Vem kategoriseras som äldre?

I debattprotokollet för den politiska debatten om äldrefrågor påvisar empirin svårigheter gällande vem som ska kategoriseras som äldre. Ett uppmärksammande som görs är att målgruppen som diskuteras i debatten inte är fullt bestämd. Exempelvis tar Liberalerna upp i anförande 140 frågan om vem som borde anses vara äldre. När och om en reform för äldreomsorgen träder i kraft kvarstår nämligen frågan om hur gruppen ska definieras. Liberalerna belyser hur individer som är 50 år med demenssjukdom kan ha samma behov av vård och omsorg som en äldre individ utan någon kognitiv svikt.

Anf. 140 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fast jag kliar mig lite i huvudet; vem är äldre, vem kommer att omfattas av lagen? I EU finns många länder där man anser att man är äldre från 50 års ålder. I Sverige ser nog de flesta 70 års ålder, som Folkhälsomyndigheten gick ut med i samband med att pandemin gick igång, som något slags gräns. Jag hoppas då att när Socialstyrelsen i utredningen ska formulera vilka som är äldre inte väljer kronologisk ålder utan kommer att se till vilka behov som ska tillgodoses när man kommer upp i åren. Det är fråga om individuella behov som kan se olika ut. Jag hoppas att man inte exkluderar de 50-åringar som faktiskt drabbas av demens. De får inte ramla utanför lagstiftningen, om de behöver ett boende. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Även Centerpartiet benämner hur det är av vikt att äldreomsorgen inte glömmer att titta på olika typer av äldre. Äldre är inte en homogen grupp (Ericsson 2011) utan de kan bestå av olika individer med olika behov, av dem finns en grupp som lider av kognitiv svikt. Anförande 133 från Centerpartiet tar upp att det finns en stor del individer med kognitiv svikt:

Anf. 133 SOFIA NILSSON (C):

Ungefär 130 000–150 000 personer lider av en demenssjukdom. 10 000 av dem är under 65 år. Tillsammans med anhöriga berörs närmare 1 miljon människor. På detta område behöver vi göra mer. Demens är verkligen en sjukdom som inte bara drabbar individen i sig, utan den drabbar hela familjen och anhöriga. Därför vill vi i Centerpartiet se ett förbättrat och sammanhållet anhörigstöd som ger kommunerna och Försäkringskassan fler verktyg att säkerställa lika möjligheter för kvinnor och män. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

När man talar om äldre som en grupp uppstår det komplikationer med tanke på gruppens heterogenitet. Detta eftersom en i stort sett självgående äldre som endast har behov av begränsad hjälp inte kan jämföras med en multisjuk individ som har behov av omfattande hjälp, då deras enda gemensamma nämnaren är att de är just äldre. Självbestämmande kan vara en viktig utgångspunkt för en äldre som har ont i benet, men för en kognitivt nedsatt individ som inte alltid kan avgöra sitt eget bästa kan självbestämmande istället vara förödande. Därför är diskussionen om definitionen av gruppen äldre högst relevant i en

politisk debatt. Eftersom det är vi människor som konstruerar gruppen äldre, är det inte märkvärdigt att olika grupper av människor tillägnar begreppet olika betydelse (Börjesson & Palmblad 2007, s. 9). I socialtjänstlagen definieras inte vem som klassas som äldre vilket innebär att det i Sveriges lagtext inte finns något uttryckligen som beskriver vem som borde betraktas som äldre. I en diskussion bör det vara av relevans att veta vem man talar om. Är det en äldre på 90 år som är fullt frisk för sin ålder eller en 65 åring med stor demensproblematik? Det är beroende av vilken individ, med de individuella svårigheterna som våra riksdagspolitiker debatterar om, som kommer påverka hur och vilka åtgärder som passar in.

6.1.2 Att vara gammal

Markström (2009, s. 27) belyser problemet gällande 'äldre' när hon utifrån forskning diskuterar ämnet sociala problem och hur de konstrueras. Hon menar att ålderdom inte ses som ett socialt problem i sig, trots att gruppen har behov av stöd från samhället. Det finns nämligen problem som först efter att ha varit ett personligt problem klassas som ett samhällsproblem. Just ålderdom är ett sådant exempel. I sig är inte ålderdom ett samhällsproblem, utan det är behovet av omsorg som följer med åldern som blir samhällets angelägenhet (Markström 2009, s. 31). Detta synliggörs i debattprotokollet som berör äldrefrågor. I anförande 94 av Moderaterna uttrycker de sin bild på hur de vill att äldre ska leva. Att bli "årsrik" (gammal) ska vara något meningsfullt.

Anf. 94 MATS SANDER (M):

Vi tycker att det är viktigt att främja äldres hälsa och att minska ofrivillig ensamhet. De med hemtjänst ska få insatser som tar sin utgångspunkt i att göra dem så fria och självständiga som möjligt. För dem som bor på särskilda boenden ska fokus vara att stärka de kvarvarande förmågor och möjligheter den enskilde har. Allt handlar om att kunna fylla sina år med liv och meningsfullhet. Vi ska alla kunna se fram emot goda år även när vi börjar bli årsrika. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Som vi kan se i anförandet ovan väljer politikerna att benämna äldre som något positivt och fint. Dock är det alltid sammankopplat med kommentarer om att det finns ett problem som behöver lösas. Anförande 140 av Liberalerna belyser hur äldreomsorgen har evolverat de senaste årtiondena.

Anf. 140 BARBRO WESTERHOLM (L):

Människor får på många håll i landet vänta för länge i hemmet, och vi måste stimulera byggandet. Ädelreformen var tydlig med att ålderdomen inte skulle medikaliseras. Det trumpetades ut. Reformen innebar att människor inte längre behövde ligga i tolvbäddrum i långvården. De förpassades inte heller till sjukhem där de också delade rum och var isolerade. Nu skulle de leva ett så normalt liv som möjligt, och då fick vi vård- och omsorgsboendena. [...]. Nu tror jag att det som har uppmärksamats gör att alla generationer inser att vi också måste satsa på den åsrika generationen. Nu kommer det att bli en äldreomsorgslag. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Politikerna i debatten uttalar sig om hur frågor som rör äldre borde, och ska, ses som ett samhällsproblem. Liberalernas anförande ovan gör det tydligt att de anser att brister finns inom äldreomsorgen, att den historia vi haft i Sverige i sig visar att samhället måste lägga mer resurser på att förbättra vården för alla som blir äldre och på så sätt kunna leva ett så normalt liv som möjligt under sina sista år.

Anf. 96 MATS SANDER (M) replik:

Jag skulle vilja säga så här: Att bli äldre är inte enbart att stå i långa vårdköer, behöva hemtjänst och hemsjukvård, fundera över särskilt boende eller möta nya vårdkontakter när man behöver besöka vårdcentralen. Det finns många andra kvaliteter som jag skulle vilja lyfta upp när det gäller frågor om äldre. Helt plötsligt får man tid för mycket annat: mer ledigt, resor, intressen och barnbarn men även att kunna fortsätta att vara en resurs i samhället långt upp i åren och en kraft att räkna med. Vi ser på talarlistan här i dag att man kan vara detta. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Moderaterna i anförandet ovan belyser också hur "att bli gammal" inte uteslutande innebär att äldreomsorgen tar över ens tillvaro, utan att sysselsättningar såsom resor och att umgås med familj också är betydelsefulla sysslor att ägna sig åt. Vår omvärld är beroende av hur individerna i den väljer att förstå omgivningen. Sett till Moderaternas anförande anser de att när en individ blir äldre ska det vara synonymt med att ägna sig åt sysslor som betraktas som meningsfulla. Utifrån socialkonstruktivismens perspektiv ses detta som något konstruerat

precis som synen på äldre som hjälplösa också är konstruerat, baserat på omständigheterna i samhället som människor förhåller sig till (Wenneberg 2000, s. 11-12).

6.2 Språkets makt

6.2.1 Att förtjäna omsorg

I följande stycke belyses två politikernas uttalanden, en från Socialdemokraterna och en från Sverigedemokraterna, som gjordes i debatten om äldre frågor. Dessa uttalanden innehåller ordval och språk som visar på vilket sätt somliga politiker talar om äldre. Med tanke på att en individs känsla av identitet är beroende av att människor i omgivningen tar hänsyn till sociala interaktioner, bekräftelse, erkännande och uppmärksamhet vill vi belysa hur dessa politiker uttrycker sin syn på 'äldres bästa' (Ericsson 2011, s. 28-29). I anförande 93 förklarar Socialdemokraterna hur de äldre 'förtjänar' världens bästa äldreomsorg:

Anf. 93 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Vi socialdemokrater vill ha världens bästa äldreomsorg. Det förtjänar de äldre, så vi välkomnar de historiska miljardsatsningarna på välfärden, de årliga extra miljarderna till äldreomsorgen och de extra miljarderna till Äldreomsorgslyftet för att kunna kompetensutveckla personal. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Riksdagspolitikern väljer att uttrycka sig med att äldre förtjänar att få världens bästa äldreomsorg och samma typ av språkanvändning används av Sverigedemokraterna i anförande 99:

Anf. 99 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Vi är nog alla eniga om att äldre förtjänar den bästa omsorg som någonsin kan erbjudas. Vi får inte glömma bort att någon har slitit och jobbat hårt för att bygga upp vårt svenska skyddsnät, vår sjukvård och vår omsorg. Det minsta vi kan göra för att hedra detta är att se till att dessa saker också fungerar på bästa tänkbara sätt. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Det blir tydligt i anförandet ovan att äldre har gjort sig förtjänta av den bästa äldreomsorgen någonsin. Sättet politikerna talar om äldre upprätthåller diskursen om äldre, vilket synliggörs

genom att se och tyda språket som används i beskrivningen av de äldre. När politiker använder ordet 'förtjänar' kan det uppfattas som att äldre har rätt till bistånd oavsett behov, vilket inte är intentionen i lagen. Det är språket som är viktigt när vi tittar på en diskurs och i dessa fallen är det ordet 'förtjänar' som används i anförandena. Det kan tyckas vara av ringa betydelse att uppmärksamma ett specifikt ord, men när det används av personer som besitter en maktfylld position är ordvalen av vikt (Foucault 2008, s. 181).

Lagen som berör äldre talar om omsorg efter behov, inte förtjänst (Socialtjänstlagen 2001:453). Det vill säga att det man har rätt att åtnjuta i form av omsorg som de äldre tar utgångspunkt i, handlar om vad man har för behov och inte vad man har tillfört samhället som ung. På sättet politikerna från Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna använder ordet 'förtjänar' under debattens gång konstrueras det, utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, en bild av de äldre som värdiga (förtjänta) klienter. Det socialkonstruktivistiska perspektivet i sig menar nämligen att vi människor konstruerar verkligheten, vilket innebär att redan innan denna studien inleddes har vår bild av omvärlden analyserats (Wenneberg 2001, s. 11). Dessa framställningar kan innebära makt, där en tolkning är överordnad en annan och en framställning (anförande) ges mer legitimitet. Exempelvis att äldre ses värdiga (förtjänta) omsorgen de beviljas respektive att en äldre individ i sig är berättigad omsorg. Ett rådande sanningsanspråk skapar en utgångspunkt för förståelsen vi får av vår omvärld och kan därmed förstås som makt. På detta sättet kontrollerar makten vad som sägs eller inte sägs och även på vilket sätt det uttalas (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s. 74). Vilket vi kan se i de anföranden som presenterades ovan av Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna. På så sätt blir kunskap och makt beroende av varandra. Foucault menar närmare bestämt att maktförhållanden är något som förekommer och som även är nödvändigt i allt socialt varande (Börjesson & Rehn 2009, s. 45-56).

6.2.2 De åsrika äldre

I debattprotokollet om äldre frågor var det en viss språkanvändning som påvisade skillnad i sättet politikerna benämner äldre. Närmare bestämt väljer tre av åtta partier att använda ordet 'årsrika' för att tala om de äldre i sina anföranden. Ordet efterföljs alltid av meningar som ger begreppen 'ålder' och 'äldre' en positiv klang. Vi kan se exempel på detta i anförande 94 av Moderaterna och anförande 141 av Miljöpartiet:

Anf. 94 MATS SANDER (M):

Allt handlar om att kunna fylla sina år med liv och meningsfullhet. Vi ska alla kunna se fram emot goda år även när vi börjar bli åsrika. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Anf. 141 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Det är en stolthet som bygger på att det finns tillit till medarbetarnas professionalism i det yrke de har valt, en tillit till att man skapar ett värde för dem man är till för och en tillit till att medarbetaren kan läsa in och möta individuella behov hos de åsrika personer som man möter inom äldreomsorgen. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Med ovanstående citat tydliggörs hur dessa politiker vill framställa åldrandet som något positivt och eftersträvansvärt. Enligt Börjesson och Palmblad (2007, s. 10) konstrueras verkligheten så fort språk används. Olika sammanhang skapas när till exempel händelser, saker eller grupperingar genereras. När politikerna i debatten om äldre frågor väljer att definiera gruppen äldre med begreppet äldre, och exempelvis inte talar om olika åldersgrupper eller olika funktionsnedsättningar som finns i gruppen, skapas en process där äldre ses som en homogen grupp. Det innebär inte att politikerna skapat en utgångspunkt som speglar verkligheten, utan de har istället format en diskurs som de förhåller sig till och som även utomstående kan se som verklighet. Det vanligaste ordet för att omtala gruppen som är i fokus i politikernas debatt är likväl ordet äldre. Alla partier, 8 av 8, väljer att benämna gruppen äldre med just ordet äldre minst en gång. I debatten finns det dock både positiva och negativa egenskaper knutna till det ordet. Exempelvis i anförande 93 av Socialdemokraterna använder partiet ordet äldre i en positiv bemärkelse när de vill belysa vikten av att bistå de äldre:

Anf. 93 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Men pengar löser inte allt, utan man måste också våga förändra gamla sätt att arbeta och organisera arbetet på ett modernt och tryggt sätt där personal har bra arbetsvillkor och de äldre har det bra alla dagar och dygnets alla timmar. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

I anförande 133 av Centerpartiet ser vi å andra sidan hur de uttrycker sig med en negativ klang när de vill uttrycka missämja för de äldre:

Anf. 133 SOFIA NILSSON (C):

Bara för att du är äldre och bor på ett särskilt boende så ska du inte – jag betonar verkligen inte – få en generell eller kollektiv behandling. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Politikerna i debatten har möjlighet att använda sig utav samma begrepp, 'äldre', med väldigt liten konflikt mellan varandra oavsett om de talar om begreppet med negativ eller positiv klang. Det innebär att politikerna, motståndare till varandra, har möjliggjort för sig själva att använda sig utav en diskurs som är accepterad av de involverade parterna. Foucault (2008, s. 181) förklarar hur diskursen är ett verktyg att förskaffa sig bland annat kontroll och makt. Genom att ett parti använder ett annat partis ord (äldre) när de argumenterar för sin sak, ett ord det partiet förstår och godtar, införskaffar sig det andra partiet ett förhållande bestående av makt och för makt är diskursen ett verktyg (Foucault 2008, s. 182).

6.3 Organisatoriska problem

6.3.1 Tidsbristen i äldreomsorgen

Många äldre har en åsikt beträffande äldreomsorgen som på sikt innebär att förändringar måste ske inom hela organisationen för att det, utifrån politikernas perspektiv, ska finnas en fungerande äldreomsorg. I tidigare studier har majoriteten av äldre påpekat hur de upplever att personalen inom exempelvis hemtjänsten är stressad och inte hinner stanna upp och prata. Wikström (2005, s. 101) påträffade till exempel i sin studie att tidspressen för personalen är något som begränsar hjälptagarens möjlighet eller strävan att be om hjälp. Hjälptagare berättar att de möts av personal som inte har tid och därför slutar be om hjälp överhuvudtaget. Hjälptagarnas uppfattning är att organisationen i sig är det som sätter hinder för någon form av extra hjälp eller tid som kan behövas för att framföra sina önskemål (Wikström 2005, s. 103). I flera anföranden från politikerna i debatten om äldre frågor tar de upp denna problematik, fast ur personalens synvinkel. Exempelvis tar Socialdemokraterna upp i en replik till Kristdemokraternas anförande om hur personalen inom äldreomsorgen har det stressigt i sitt arbete:

Anf. 136 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S) replik:

I höstas fick jag förmånen att träffa äldreomsorgspersonal som jobbar i hemtjänsten och på äldreboende [...]. Personalen berättade om stressen, pressen och minutstyrda scheman och om att ta på och av sig skyddsutrustning ute i trapphusen. Inte en endaste minut lades till trots att man redan hade ett pressat tidsschema. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Även Vänsterpartiet uttrycker att personalens arbetsmiljö är tuff, och i deras anförande framgår det att personalens tidspress har påverkat de äldre.

Anf. 134 KARIN RÅGSJÖ (V):

De har en tuff arbetsmiljö när det handlar om belastning och stress. Många tvingas jobba delade turer. Det är helt otroligt med ett långt obetalt uppehåll mitt på dagen. Det är inte många som skulle acceptera det. Detta har förstås påverkat de äldre. Vad vill vi då satsa på? Jo, trygga och fasta anställningar på heltid är en självklarhet. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Miljöpartiet tar upp att personalens ansvar borde ligga i att skapa värde för de äldre och kunna möta individuella behov, och att stressen inte är det som ska kontrollera vardagen som det ser ut idag.

Anf. 141 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Det är en stolthet som bygger på att det finns tillit till medarbetarnas professionalism i det yrke de har valt, en tillit till att man skapar ett värde för dem man är till för och en tillit till att medarbetaren kan läsa in och möta individuella behov hos de åsrika personer som man möter inom äldreomsorgen. Det ska inte vara som i dag då mycket av omsorgen präglas av kontroll, ohållbara minutscheman och stress. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

I en studie gjord av Iréne Ericsson (2011, s. 78) framkommer det att personer med demens även påpekar tidsbrist hos personal. Ericsson (2011, s. 78) nämner hur just bristande resurser ger en känsla av stress som i sig påverkar vården som ges. Därför är det direkt sammankopplat med hur vårdpersonalen mår när det kommer till välbefinnandet hos

hjälpdagarna. Detta uttrycks även i den politiska debatten som berör äldrefrågor. I Sverigedemokraternas anförande 99 uttrycker de sig såhär:

Anf. 99 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Herr talman! Det är omöjligt att prata om äldreomsorgsfrågor utan att beröra eller komma in på hur coronapandemin har blottat tydliga brister i dagens äldreomsorg. Dessa brister har funnits under en längre tid, och det är tydligt att det finns ett stort behov av förändringar både på kort och lång sikt, för såväl brukare som personal. Att den ständigt nedprioriterade äldreomsorgen skulle bli hårt drabbad i en pandemi borde inte ha överraskat någon över huvud taget. Förutom en rejäl kompetenshöjning behövs naturligtvis mer pengar för att komma till rätta med vissa av problemen. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Anförandet ovan från Sverigedemokraterna påpekar hur problemen inom äldreomsorgen funnits under en längre tid och att förändring är det som måste eftersträvas inom området. I Börjesson och Palmblad (2007, s. 12) beskrivs sanningseffekter samt hur olika diskursiva formeringar gör det möjligt att undersöka vad som görs sant och hur de på samma gång bereder gränsen för vad som är tänkbart. Med anförandena ovan från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna kan vi utläsa att det är möjligt att det tidigare funnits en diskurs där äldreomsorgen varit nedprioriterad.

I debatten uttrycks det som att det är först i och med spridningen av covid-19 som det blev angeläget att förändra äldreomsorgen till det bättre. Det är till följd av de diskursiva formeringarna som det finns gränser för vad som är tänkbart att utföra. Det kan anses vara tack vare pandemin som diskursen om äldreomsorgen skapats till det den är idag och att förändringar inom området blivit än mer framstående och möjligen även mer sannolika. Ett exempel på en sådan förändring som många politiker talar om är just kompetenshöjningen som Sverigedemokraterna uttalar sig om i anförandet ovan. Dessa olika uttalanden skapar en diskurs som är beroende av samma diskursiva formation, vilket innebär att när politikerna uttalar sig om äldreomsorgen pratar de i stort sett om samma mål, men att det är vägen dit de har olika åsikter om (Foucault 2011, s. 133). Makten i språket tydliggörs i detta debattprotokoll, med tanke på att det innan covid-19 inte skedde någon avsevärd förändring gällande äldreomsorgen, eftersom behovet av att tala om ämnet inte var lika stort och en annan diskurs då rådde hos politikerna. Att politikerna har möjligheten att förändra diskursen

är en sorts makt, men i enlighet med Foucaults perspektiv är det inte en makt som kommer från att en individ dominerar en annan. Det är heller inte en typ av makt som kan utnyttjas på sättet som exempelvis en vara eller någon rikedom kan. Med andra ord är det individen i sig som ses som ett verktyg för att makten ska ha möjlighet att strömma ut i vårt samhälle (Foucault 1980, s. 98).

6.3.2 Ekonomisk makt

När det kommer till tidsbrist, stress och kompetenshöjning är en aspekt som inte går att bortse ifrån den ekonomiska. Detta eftersom pengar är grundläggande för att möjliggöra en förbättring av äldreomsorgen. I riksdagens partier Sverigedemokraterna, Socialdemokraterna, Kristdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Liberalerna, Centerpartiet och Vänsterpartiet talar de alla på olika sätt om vikten av pengar för att kunna åstadkomma en förändring inom ämnet äldre frågor. I avhandlingen *Vad fattas äldreomsorgen* (Markström 2009, s. 37) är det stress och tidsbrist som framställs som omsorgens fiender. Samt de skeva politiska prioriteringarna som personalens låga lön och status, omorganiseringar och fokusering på ekonomi motarbetar vad som faktiskt behöver åstadkommas inom äldreomsorgen. Beroende på vart diskussionen om äldreomsorgen tas inom den politiska debatten kommer det ligga till grund för hur resurser fördelas inom verksamheterna i samhället (Markström 2009, s. 8). Därmed kan man konstatera att en faktor som onekligen påverkar den politiska diskursen väsentligt är pengafrågan. Även om många politiker inte uttrycker att problemet med äldreomsorgen till största del handlar om brist på pengar, kan man i hela debattprotokollet ana en underliggande aspekt av ekonomisk makt i alla anföranden som presenteras. Nedan presenteras exempel på sådana anföranden från samtliga partier.

Anf. 95 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S) replik:

Mitt i en pandemi som slagit hårt mot de äldre och i den allvarligaste ekonomiska krisen i modern svensk historia väljer man i stället att göra nedskärningar och besparingar samt driva på privatisering och sälja ut kommunal hemtjänst. Herr talman! Mina frågor till Mats Sander blir därför: Hur pratar Moderaterna med sina kommunpolitiker så att satsningarna på äldreomsorgen går till just förstärkning och förbättring av äldreomsorgen? Vad kommer ni att göra för att satsningarna på äldreomsorgen inte ska gå till skattesänkningar, privatiseringar eller andra projekt i de kommuner där Moderaterna är med och styr? (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

I citatet ovan ifrågasätter riksdagspolitikern för Socialdemokraternas parti Moderaternas hantering av pengarna som ska gå till äldreomsorgen och om pengarna verkligen används till det dem är ämnade för. Socialdemokraterna förtydligar här att det krävs pengar för att en förbättring av äldreomsorgen ska kunna ske. Vidare förtydligas även att pengarna behöver tas någonstans ifrån, om man verkligen är intresserad av att satsa på äldreomsorgen kan man inte samtidigt låta folket åtnjuta exempelvis skattesänkningar.

Anf. 96 MATS SANDER (M) replik:

Jag avslutade mitt anförande med att berätta om personalkontinuitet, färre timanställningar, ökad medicinsk kompetens och ökade möjligheter till tryggt boende. Det som vi gör från denna kammare är att fatta beslut om att tilldela resurser, följa upp och utvärdera. Det är upp till kommunerna, i det här fallet, att fatta rätt beslut om hur pengarna ska användas. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Ett annat citat som visar på den ekonomiska makt som politiker besitter i frågan om äldreomsorgens förbättring är Moderaternas citerade svar till Socialdemokraterna som syns ovan. Moderaterna menar att även kommunerna har ett ansvar i den ekonomiska frågan, vilket är att se till att fördela pengarna och besluta var de resurser man har tilldelats gör mest nytta. Om pengar ska gå till just personalkontinuitet eller istället till en ökad möjlighet till tryggt boende avgörs av varje enskild kommun. Denna makten som lätt byter hand mellan olika politiker och deras argument för en förbättrad äldreomsorg, är i överensstämmelse med Foucaults perspektiv om makt som inte borde ses som något enhetligt. I sig är det inte bara individer som cirkulerar makten eller påverkar den, utan snarare är individerna alltid en väsentlig del av dess utformning och bildar ett 'verktyg' till makten (Foucault 1980, s. 98). Eftersom makten inte är knuten till personer kan man se att det är den ekonomiska makten som det är fråga om i sammanhanget och att de som innehar positioner besitter ansvaret att fördela pengarna. Det vill säga politiker och ansvariga inom kommunerna är de som Foucault skulle benämnt som den ekonomiska maktens 'verktyg'.

Anf. 99 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Det är viktigt att framhålla att det till stor del handlar om en attitydförändring där vi ser äldreomsorgen som ett prioriterat område, där vi ger yrket en mycket

högre status, där personal med rätt kompetens anställs och där beslut fattas utifrån verkliga behov. Det måste med all tydlighet framgå att vård- och omsorgsycket är prioriterat och att yrkestiteln är något som man stolt kan bära. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Precis som det finns makt i ekonomi återfinns makt även i själva konstruktionen av området äldreomsorg. Sverigedemokraternas citerade anförande ovan ger sken av just det, det talas uttryckligen om att det krävs pengar för att åstadkomma en höjd status för de som arbetar inom äldreomsorgen.

Anf. 133 SOFIA NILSSON (C):

Jag beundrar verkligen all personal som dagligen gör ett fantastiskt arbete för våra äldre. Men förutsättningarna för att de ska kunna fortsätta att utföra sitt arbete måste bli bättre. Likaså måste förutsättningarna för bättre arbetsmiljö, bättre schema och möjlighet till vidareutbildning och karriär stärkas – allt för att förbättra situationen här och nu men även för att höja attraktionskraften och få fler att vilja utbilda sig och arbeta inom äldreomsorgen. Därför är den satsning som vi har gjort tillsammans med regeringen, Äldreomsorgslyftet, väldigt viktig. Äldreomsorgslyftet innebär att undersköterskor, vårdbiträden och ledare inom äldreomsorgen får chans att utbilda sig på betald arbetstid. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Riksdagspolitikern för Centerpartiet lyfter i ovanstående anförande regeringens satsning som benämns Äldreomsorgslyftet. En satsning på den personal som arbetar nära de äldre såsom undersköterskor och vårdbiträden. I uttalandet kan man utläsa att vägen till framgång när det kommer till att åstadkomma en god omsorg för de äldre erfordrar en ordentlig investering i personalen, en investering som kommer att kosta pengar.

I nedanstående anförande kan man utläsa ett omvänt resonemang med samma slutsats, när riksdagspolitikern som representerar Vänsterpartiet talar om personalens ogynnsamma villkor. Politikern från Vänsterpartiet anför att det under lång tid, flera år, har genomförts nedskärningar inom äldreomsorgen och för att råda bot på den ansträngda situationen behövs långvariga satsningar på området.

Anf. 134 KARIN RÅGSJÖ (V):

Därför är det hög tid att rusta upp äldreomsorgen. Det anser vi alla i den här salen. Det är ett plus, tycker jag. Jag hoppas att det blir långsiktiga satsningar, så att det inte blir något slags äldreprojekt i tre år. Detta måste vi satsa på väldigt länge, för att inte säga alltid. Äldre kommer alltid att finnas. År av skattesänkningar har dränerat välfärden på resurser, anser vi. Nedskärningar och privatiseringar har lett till en underdimensionerad sjukvård och äldreomsorg med brist på personal, utrustning och skyddskläder. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

De satsningar som Vänsterpartiet talar om är bättre arbetsvillkor för äldreomsorgens personal, såsom exempelvis trygga anställningar och högre löner. Även Kristdemokraternas riksdagspolitiker nämner att det finns strukturella brister inom äldreomsorgen och att möjligheten till ekonomiska resurser krävs för att långsiktigt förbättra de äldres omsorg. De sanningsanspråk som råder, verkligheten som existerar inom diskursen, påverkar politikernas sätt att se på de förändringar som krävs inom äldreomsorgen. Det innebär att dessa sanningar förstås som makt och sättet vi talar om äldreomsorgen styrs av den makten (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s. 73).

Anf. 135 MICHAEL ANEFUR (KD):

Fru talman! Nu finns det dock en möjlighet för regeringspartierna och övriga i januariöverenskommelsen att ta ansvar för att på riktigt och långsiktigt förbättra äldreomsorgens strukturella brister. Vi i kammaren kommer att få möjlighet att rösta om ytterligare drygt 4 miljarder till äldreomsorgen efter förslag från KD, M och V. Det kommer att göra skillnad. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Liberalernas riksdagspolitiker benämner i anförandet nedan att en av orsakerna som föranlett de brister som uppstått i äldreomsorgen är 'välviljans hyckleri', det har funnits en god vilja som dock inte nått fram till målet. Omständigheterna på senare tid har fått alla generationer att inse att man måste satsa för att kunna lyckas, det vill säga avsätta medel för att kunna förbättra äldreomsorgen. Även då det inte är uttalat i anförandena kan slutsatsen dras att det som behöver satsas är just pengar och att det är där som det har brustit.

Anf. 140 BARBRO WESTERHOLM (L):

Men i kommunerna förstod man inte vilket sjukvårdsansvar man tog på sig, och det är de bristerna som har blivit så tydliga. Vi har påpekat bristerna, och man har välvilligt nickat ja till det vi har sagt. Men det har varit något av välviljans hyckleri, och det har inte blivit verklighet av välviljan. Nu tror jag att det som har uppmärksammats gör att alla generationer inser att vi också måste satsa på den årsrika generationen. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

I Miljöpartiets anförande ovan kan man utläsa att arbetet med att ge omsorg till de äldre har fått en låg status och i anförandet frågar riksdagspolitikern hur vi har hamnat här. Möjliga orsaker som tas upp är privatiseringar, underfinansiering, new public management, besparingar och vinster i välfärden. Gemensamt för dessa förslag är den ständigt underliggande ekonomiska aspekten.

Anf. 141 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Det ska inte vara som i dag då mycket av omsorgen präglas av kontroll, ohållbara minutscheman och stress. [...] Kommer jag att hinna med? Kan jag möta det där önskemålet eller behovet hos den äldre, eller kommer det att göra att mitt schema spricker så att jag resten av dagen måste springa? Fru talman! Man kan undra hur vi hamnade här. Hur blev det så att varannan anställd inom äldreomsorgen funderar på att byta yrke? En del skyller på new public management, en del skyller på privatiseringar, en del skyller på underfinansiering, en del skyller på vinster i välfärden, en del skyller på besparingar och en del skyller på stelbenta offentliga förvaltningar. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Utifrån de åtta ovanstående anföranden från de olika partiernas riksdagspolitiker kan man konstatera att en tydlig gemensam faktor som inte går att bortse ifrån när de kommer till politikernas syn på äldreomsorgen till stor del styrs av resurser och pengafrågan. Däremot verkar politikerna i debatten vara oeniga gällande vad det är som har gjort att nedprioritering inom äldreomsorgen uppstått. När man ser till hur de olika partierna legitimerar sina analyser av problematiken som finns inom äldreomsorgen blir det tydligt att det i denna fråga skiljer sig mellan olika partiers åsikter. Kristdemokraterna menar exempelvis att man behöver satsa mer ekonomiska resurser på äldreomsorgen. Även Vänsterpartiet pekar på att det råder brist

på pengar till följd av skattesänkningar som pågått under flera år. Vidare nämner Vänsterpartiet att privatiseringar och nedskärningar har dränerat äldreomsorgen, medan Centerpartiet påpekar att anledningen till problematiken är personal inom äldreomsorgen som har behov av vidareutbildning. I slutändan handlar det dock om de äldre och deras värde och Kristdemokraterna skriver i sitt anförande 135:

Anf. 135 MICHAEL ANEFUR (KD):

Att så många äldre har dött i förtid på grund av covid-19 har många gånger bemötts med inställningen att de skulle snart ha dött ändå. Vad är det för syn på medmänniskor? Visst, vi ska alla dö, men rimligen är den äldres liv lika viktigt som alla andras. Detta tankesätt är ett tecken på att äldre inte ses lika viktiga som de yngre. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Enligt Foucault omges samtliga situationer av social gemenskap när det kommer rådande maktförhållanden och det är utifrån dessa maktförhållanden som kunskap bildas. Detta eftersom politiker onekligen måste förhålla sig till makten som ekonomin skapar. Därför menar Foucault att begreppen kunskap och makt inte kan separeras och analyseras åtskilda från varandra (Börjesson & Rehn 2009, s. 45-46). Om det hade funnits obegränsade ekonomiska resurser så hade äldreomsorgen, precis som många andra områden inom Sveriges välfärd därför mest troligt sett helt annorlunda ut. Detta eftersom kunskapen (som är beroende av makt och rådande diskurs) hade förståtts annorlunda om politikerna hade bortsett från den ekonomiska aspekten.

6.3.3 Brist på kontinuitet

Majoriteten av partierna talar i sina anföranden om hur arbetsvillkoren är undermåliga. Politikerna kritiserar att det finns mycket extra personal och timanställningar inom äldreomsorgen. Vilket bidrar till stress för de äldre exempelvis på grund av att de inte vet vilken personal de möter samt att de möts av personal med en stor tidspress.

Anf. 141 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Min bild är att en del medarbetare inom såväl kommunala och privata som enskilda verksamheter går till jobbet med stolthet och att en del går med den beskrivna klumpen i magen. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Anf. 134 KARIN RÅGSJÖ (V):

Vi ska jobba med att avhjälpa de strukturella bristerna, som varit kända under en längre tid. Det handlar om den medicinska kompetensen, som många har lyft här, som vi måste göra någonting åt. Det handlar om att minska timanställningarna – det är ett måste – och om att öka personalkontinuiteten. Vänsterpartiet tycker också – det fick vi inte med oss M och KD på – att vi ska försöka göra upp med det marknadstänk som alltför länge har dominerat omsorgen om våra äldre. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Som anförandena ovan visar finns det partier som uttryckligen pekar på hur organisatoriska brister så som dålig personalkontinuitet är faktorer som haft en negativ inverkan på den äldres vardag. I debattprotokollet visar politikerna på en relativt enad front när det kommer till att äldrevården behöver ta mer hänsyn till de äldres åsikter men även hur personalen behandlas på arbetet. Politikerna är överens om att det finns organisatoriska brister som har påverkat äldreomsorgen, däremot skiljer sig uppfattningarna om vad det är som har orsakat bristerna. Politikerna lokaliserar problem i olika områden inom äldreomsorgen och menar att dessa områden kräver förbättring för en välfungerande äldreomsorg. Exempelvis har fem av åtta partier i sina anföranden talat om hur personalbrist och timanställningar är det som starkt har påverkat äldreomsorgen på ett negativt sätt. Vi ser även att fem av åtta partier vill höja statusen på arbetet inom äldreomsorgen. Ett exempel är det Moderaterna uttrycker i sitt anförande nedan om hur det gäller att öka personalkontinuiteten som ett sätt att rätta till de brister som finns i strukturen runt äldreomsorgen.

Anf. 94 MATS SANDER (M):

Personalkontinuiteten inom äldreomsorgen måste förbättras. Kontinuitet skapar trygghet för vårdtagaren och bidrar till en god arbetsmiljö för personalen. Detta är avgörande för att ge vård och omsorg med god kvalitet. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Genom partiernas anföranden i debatten indikeras en gemensam syn på att det är genom personalen som äldreomsorgen på ett sätt kan förbättras. Det är nämnvärt att belysa att många av partierna som argumenterar för en personalkontinuitet inom vården gör det genom att påtala covid-19. De menar att pandemin fungerat som en vändpunkt och insikten i värdet av

personalkontinuitet och heltidstjänster väcktes. Ett exempel är Socialdemokraternas anförande:

Anf. 93 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Det är inte värdigt. Det är inte tryggt för den äldre eller för den anhöriga som inte vet vem som har varit på besök där. Vi måste se till att det blir mer kontinuitet. Personalen ska ha några få att hjälpa och färre att lära känna, för det är då man ser hur den äldre mår. [...] Många äldre har dött alltför tidigt i covid-19 för att smittan har kommit in på boendena. Både de boende och personalen har blivit sjuka. Vi vet att det fanns brister sedan tidigare i äldreomsorgen. Många var timanställda, det var brist på kompetens och rätt kunskap om smittspridningen med mera. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Vi kan i anförandena utläsa en diskurs där många partier ser på personalens arbetsförhållanden som undermåliga. De olika partiernas förslag till lösningar på problematiken ser olika ut, vilket även det uppvisas i anförandena ovan. Detta skapar en viss konflikt likt det Foucault säger "Det är när diskursen är allmän som den på en och samma gång blir en konfliktplats och ett konfliktvapen." (Foucault 2008, s. 181). Vi kan med hjälp av politikernas anföranden lokalisera att problematiken, när det kommer till olika typer av kontinuitet, inom äldreomsorgen skylls på olika saker och politikerna menar att i samband med covid-19 pandemin kom insikten om att kontinuitet är något äldreomsorgen fattas. Politikernas förfarande när kontinuitet kommer på tal är att de inte kan beskylla något eller någon för den problematiken specifikt, utan endast ha en förståelse för att problemet med kontinuitet existerar. I detta fall skapas delvis en diskurs där personalkontinuiteten är en förlängning av de äldres behov, men vem som bär ansvaret förblir outtalat när det kommer till brist på kontinuitet i första hand.

6.4 Självbestämmanderätt

6.4.1 En heterogen grupp

Självbestämmanderätt är ett begrepp som genomsyrar vårt samhälle, speciellt genomsyrar det äldreomsorgen då det finns äldre som av olika skäl vägrar vård och även äldre som inte är fullt kapabla att inse vården de är i behov av. Därför är det intressant att titta på hur

politikerna i debatten som rör äldrefrågor talar om just rätten till självbestämmande. Det är intressant att notera att ingen av partierna använder sig utav själva ordet självbestämmanderätt, fastän det är något som är i centrum av äldrefrågor, utan politikerna väljer istället synonyma begrepp. Individens rätt till möjlighet att påverka insatser från välfärdsstaten är ett ämne som det har debatterats om i årtionden. Välfärdspolitiken i Sverige har mer och mer närmast sig individualisering och den enskildes valfrihet har ökat väsentligt (Giertz 2012, s. 10). I debattprotokollet är det fem av åtta partier som använder sig utav ett synonymt begrepp till självbestämmanderätt. Ett exempel återfinns i Liberalernas anförande 140 när de säger:

Anf. 140 BARBRO WESTERHOLM (L):

Det handlar om årsrika människors möjligheter att fortsätta att arbeta, att välja boende och så vidare. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Liberalerna har valt att subtilt nämna att det är de årsrika människorna som ska kunna välja själva, på så sätt frambringar de självbestämmanderätt som något väsentligt för de äldre. Genom att jämföra de olika partiernas anföranden kan vi se hur en del politiker uttryckligen väljer att uppmärksamma de äldres rätt till att få vara med och bestämma och välja hur äldreomsorgen ska se ut. I Kristdemokraternas anföranden har de exempelvis klargjort detta tydligt:

Anf. 135 MICHAEL ANEFUR (KD):

För mig som kristdemokrat är det viktigt att börja i rätt ände, det vill säga med den äldre och dennes önsknings och behov. Utgångspunkten för all äldrepolitik måste vara hur den äldre på bästa sätt kan skapa sitt liv. Utifrån den äldres vilja och behov ska resurser ställas till förfogande. För att den äldre ska få det så bra som möjligt utifrån egna villkor behövs personal och fastigheter. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Totalt har fem av åtta partier valt att ta upp och återhållsamt belysa självbestämmanderätten som något positivt för de äldre i den politiska debatten om äldrefrågor. Den rådande diskursen behandlar alltså självbestämmande som en princip. De som innehar makten att förändra, det vill säga politikerna, väljer att fortsätta tala om självbestämmanderätten som något positivt och därmed osynliggörs det problematiska som efterföljs av självbestämmanderätten. Fem av

åtta partier poängterar att självbestämmande är viktigt för gruppen äldre. Ytterligare ett exempel har vi i anförandet nedan:

Anf. 94 MATS SANDER (M):

Vi tycker att det är viktigt att främja äldres hälsa och att minska ofrivillig ensamhet. De med hemtjänst ska få insatser som tar sin utgångspunkt i att göra dem så fria och självständiga som möjligt. För dem som bor på särskilda boenden ska fokus vara att stärka de kvarvarande förmågor och möjligheter den enskilde har. Allt handlar om att kunna fylla sina år med liv och meningsfullhet. Vi ska alla kunna se fram emot goda år även när vi börjar bli åsrika. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Det finns ingen tvångslagstiftning att tillgå på den här gruppen individer. Därmed kan man utläsa genom den politiska diskursen om äldre frågor att politikerna som uttalar sig tillskriver gruppen respekt. För att kunna avslöja dessa socialt skapade företeelser så som att gruppen äldre inte bara konstrueras som värdiga utan även kompetenta, finns det krav på ett skeptiskt synsätt gällande verkligheten (Wenneberg 2001, s. 58).

6.4.2 De andra äldres självbestämmanderätt

Sjukdomar, skador och åldersrelaterade förändringar hos en individ har en inverkan på vilket behov av stöd som krävs. När dessa faktorer uppstår kommer de i kläm med samhällets syn på självbestämmanderätt då den anses vara något av en demokratifråga, till skillnad från det paternalistiska synsättet som tidigare existerade gällande utsatta individer (Giertz 2012, s. 10). Detta då en anständig livskvalitet, som kan ses som en social rättighet i vårt samhälle, kommer stöta samman med en individs autonomi när personen exempelvis har en kognitiv försämring (Giertz, Melin Emilsson & Vingare 2019, s. 321-322). När det då kommer till en grupp inom gruppen äldre, som väljer att tacka nej till hjälp och leva ett liv som av andra klassas som ovärdigt, kan man konstatera att även rätten till självbestämmande som är av mycket god intention, skapar missförhållanden istället för att förhindra dem.

Anf. 138 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S) replik:

Valfriheten kan vi diskutera på många olika sätt. För mig handlar det inte om vilken som äger äldreboendet. För mig är det vad den äldre vill välja att få på sitt äldreboende. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Socialdemokraterna har här tagit upp att möjligheten för äldre att få välja inte ska stå mellan vem som äger äldreboendet eller vad man vill unna sig på sitt boende. Vi har tidigare berört att somliga partier tar upp att det är av vikt att se till självbestämmanderätten, men fokuset uppenbaras hamna på att rätten till självbestämmande ska beröra vilka saker man ska ha på sitt boende istället för vem som äger boendet. Det är påtagligt att olägenheten med självbestämmanderätten, att vissa äldre inte kan inse sitt eget bästa på grund av exempelvis kognitiv svikt, inte tas upp i debatten.

Anf. 135 MICHAEL ANEFUR (KD):

Utgångspunkten för all äldrepolitik måste vara hur den äldre på bästa sätt kan skapa sitt liv. Utifrån den äldres vilja och behov ska resurser ställas till förfogande. För att den äldre ska få det så bra som möjligt utifrån egna villkor behövs personal och fastigheter. Men det är värt att komma ihåg prioriteringen: den äldre, personalen, fastigheter. Den äldre är målet, och personal och fastigheter är medel för att nå det. (Riksdagens protokoll 2020/21:87).

Tittar vi återigen till anförande 135 ovan belyser Kristdemokraternas riksdagspolitiker hur de vill att äldre ska vara de som bestämmer och att de utifrån sina egna villkor ska kunna få resurserna de vill ha. Diskursen vi kan se skapas av dessa uttalanden i Sveriges riksdag är att äldre ses som kompetenta, en grupp som vet vad de vill och har rätt att få vad de vill. De äldre vill bli hörda, och att försöka uppnå äldres bästa görs i så fall genom att ge de äldre inflytande över sina alternativ och val. Wikström (2005, s. 99) utförde en undersökning om vad de äldre anser om just eget inflytande och möjligheten till egna val. Majoriteten av respondenterna i undersökningen utförd i hennes licentiatavhandling anser att det är 'viktigt' och 'mycket viktigt' att få ha inflytande.

Utifrån riksdagspolitikernas anföranden ger ordet självbestämmande uttryck för en rättighet som sammankopplas med och är en del av den goda ålderdomen. Genom att ifrågasätta självbestämmande finns risken att klassas som en motståndare mot mänskliga rättigheter, vilket troligtvis är något få vill förknippas med. Detta kan vara en anledning till att problematiken som existerar för personer med begränsad beslutsförmåga inte uppmärksammas. Istället talas det om det goda åldrandet i hopp om att ingen ska ifrågasätta självbestämmandet som är synonymt med mänskliga rättigheter. Till följd av vad som sägs i

anförandena tydliggörs även vad som inte sägs, exempelvis att de andra äldre, de äldre med kognitiv svikt, osynliggörs. I enlighet med Foucaults perspektiv gällande diskurs och makt är en diskurs inte något som enbart ska tydas baserat på vad människor säger eller hur de beter sig, utan även på vad de inte säger. Det som är mest uppenbart frånvarande från ett uttalande eller en text som analyseras behöver belysas (Foucault 2011, s. 69). Riksdagspolitikernas behov av att få känna tillhörighet till den godas sida gällande äldreomsorgen, och begreppet självbestämmande, blir här en central del av en bättre värld för de äldre att åldras i. Det blir en slags identitetspolitik när man binder ihop självbestämmande med det som anses vara det riktiga eller goda. Foucault själv ser nämligen på det som att "Människor vet vad de gör, de vet frekvent också varför de gör vad de gör, men vad de inte vet är vad det de gör gör" (Axelsson & Qvarsebo 2017, s. 9). På det här sättet tar språket makt över människor eftersom människor vill ansluta sig till och identifiera sig med det som anses vara det rätta i samhället, vilket är vad Sveriges riksdagspolitiker i detta fallet gör (Axelsson & Qvarsebo 2017, s.100).

7 Slutdiskussion

Med vår studie kan vi konstatera att begreppet äldre och en god äldreomsorg kan definieras och förstås på olika sätt. Vårt syfte har varit att undersöka hur politiker i Sveriges riksdag resonerar gällande äldre frågor och äldres bästa, samt hur självbestämmanderätten för äldre tar sig uttryck i debatten. Äldre definieras som en resursstark grupp, kompetenta och värdiga en god omsorg. Det som förefaller problematiskt för Sveriges riksdagspolitiker är att finna en gemensam lösning och åstadkomma en bra vardag för gruppen äldre. Detta då gruppen äldre endast verkar föras samman genom sin ålder. Studien visar att partierna är överens om behovet av en förändring inom äldreomsorgen, men att det i debatten saknas en diskussion om att äldre inte är en homogen grupp samt att självbestämmanderätt inte är hanterbart för alla. I en tidigare studie vi tagit del av berörs bristen som skapas av att resonera om de olika problemen inom äldreomsorgen var för sig (Markström 2009, s. 49-50). Politikerna förbiser helhetssynen och ger exempel på faktorer så som personalkontinuitet och bättre arbetsvillkor för att förbättra äldreomsorgen. Andra exempel handlar om att prioritera de äldre och därmed avsätta mer pengar till ändamålet, men ingen gemensam åsikt framförs av politikerna gällande problematiken med äldreomsorgen. Eftersom alla politiker beskriver äldre utifrån sin egen uppfattning påverkas också deras syn på äldres bästa, vilket är grunden i det socialkonstruktivistiska perspektivet. Studien visar dock att en gemensam åsikt som de flesta partier har är vikten av den äldres rätt att få bestämma själv samt möjligheten till val av vård.

Vår studie har med den valda metoden en utmärkande begränsning av att inte ha tillgång till att ställa följdfrågor gällande uttalanden som görs i texten vi analyserar. I studien väljer vi att titta på politikernas uppfattning av äldres bästa för att kunna tyda diskursen i vårt samhälle bland de som har möjlighet att förändra äldreomsorgen. Därav försummas direkta uttalanden från de äldre och deras anhöriga om hur de anser att äldreomsorgen borde förbättras. Med tillgången till de äldres och anhörigas åsikter hade ett jämförande analytiskt arbete kunnat åstadkommas och på så sätt förvissa oss om att politikerna i samhället reflekterar över de äldres vilja. Med det socialkonstruktivistiska perspektivet som utgångspunkt har vårt arbete dock kunnat belysa olika sätt att se på verkligheten och de diskurser som existerar i den politiska debatten.

Det kan konstateras att politiker har makt att konstruera och definiera de äldres bästa, men den politiska diskursen påverkas ofrånkomligen av bland annat strävan efter väljarnas gillande och de ekonomiska aspekter som politikerna har att förhålla sig till. Detta ger upphov till frågan om hur mycket konstruktionen av de äldres bästa påverkas av politikernas egna intressen? Det är inte möjligt att utifrån diskursen vi befinner oss i titta på omvärlden objektivt (Börjesson & Palmblad 2007, s. 10), men utifrån diskursen idag är det av intresse att jämföra hur äldre i andra kulturer och utifrån deras politikers språkbruk hanterar äldreomsorgen. Frågan om hur en god äldreomsorg skapas har i Sverige splittrat politiska partier och diskuterats sedan 1980-talet. Som Foucault slagit fast är olika utsagor som uttalas inom en viss arena oftast upprepande och diskurserna som dominerar ger form åt den uppfattning som råder gällande verkligheten idag (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s. 19).

Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2:a uppl. Stockholm: Liber.

Axelsson, Thom & Qvarsebo, Jonas (2017). *Maktens skepnader och effekter: maktanalys i Foucaults anda*. 1:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Bolander, Eva & Fejes, Andreas (2015) Diskursanalys. I: Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 2 uppl. Stockholm: Liber.

Boréus, Kristina. (2015). Diskursanalys. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2.7 uppl. Malmö: Liber.

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2007). Introduktion. I: Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.) *Diskursanalys i praktiken*. 1.2 uppl. Malmö: Liber AB

Börjesson, Mats & Rehn, Alf (2009) *Makt* 1:2 uppl. Malmö: Liber AB.

Edebalk, Per Gunnar (2016). *Den "nya äldreomsorgen" i Sverige: Om framväxten 1965-1993*. (Research Reports in Social Work). Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.

Ericsson, Iréne (2011). *Välbefinnande och demens. Aspekter på välbefinnande hos äldre personer med måttlig till svår demenssjukdom*. Diss. Jönköping: Hälsohögskolan.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015). Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB

Folkhälsomyndigheten (2020). *Konsekvenser för personer 70 år och äldre av smittskyddsåtgärder mot covid-19*. Solna: Folkhälsomyndigheten

Foucault, Michel (1980). *Power/knowledge: selected interviews & other writings 1972-1977*. 1:a Amerikanska uppl. New York: Pantheon.

Foucault, Michel (2008). *Diskursernas kamp*. Eslöv: Brutus Östlings Bokförlag Symposion

Foucault, Michel (2011). *Vetandets arkeologi*. 2:a ombrutna, översedda uppl. Lund: Arkiv.

Giertz, Lottie (2012). *Erkännande, makt och möten: en studie av inflytande och självbestämmande med LSS*. Diss. Växjö: Linnéuniversitetet.

Giertz, Lottie, Melin Ulla & Vingare, Emme-Li (2019) Family caregivers and decision-making for older people with dementia. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 41 (3): 321-338.

Justesen, Lise & Mik-Meyer, Nanna (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. 1:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. 1 uppl. Malmö: Liber

Lind, Rolf (2019). *Vidga vetandet: teori, metod och argumentation i samhällsvetenskapliga undersökningar*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Markström, Carina (2009). *Vad fattas äldreomsorgen? Problembeskrivningar av äldreomsorg i det offentliga samtalet*. Lic. Umeå: Umeå Universitet.

Myndigheten för delaktighet (2016) *Regeringens åtgärder på äldreområdet 2012 till 2016. Åtgärder som har bidragit till genomförandet av Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA)*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

Nationalencyklopedin (u.å). *Självbestämmanderätt*.

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/självbestämmanderätt>

[Hämtat: 2021-01-14]

Pelto-Piri, Veikko (2015). *Ethical considerations in psychiatric inpatient care: The ethical landscape in everyday practice as described by staff*. Diss. Örebro: Örebro universitet.

Regeringen (u.å) *Myndigheten för delaktighet*

<https://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/myndigheten-for-delaktighet/>

[Hämtat: 2021-07-05]

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag*

SOU 2020/21:9 *Äldre frågor*. Betänkande av socialutskottet.

Sveriges Riksdag (2020/21:87) *Riksdagens protokoll*

<https://data.riksdagen.se/fil/81DC58FB-3DD2-44A5-99A8-43AAD4AC9478>

[Hämtat: 2021-07-01]

Thornberg, Robert & Forslund Frykedal, Karin (2015) *Grundad teori*. I: Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 2:a upplagan. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/uppdrag/etik/codex.html> [Hämtat: 2020-11-24]

Wenneberg, Søren Barlebo (2001). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. 1:a uppl. Malmö: Liber ekonomi.

Wikström, Eva (2005) *Inflytandets paradoxer. Möjligheter och hinder för självbestämmande och inflytande i hemtjänsten*. Lic. Växjö: Växjö Universitet

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.